

Ministerstwo Ochrony Środowiska,

Zasobów Naturalnych i Leśnictwa

Dokument przyjęty

przez Radę Ministrów

w dniu 22 kwietnia 1997 r.

POLITYKA LEŚNA PAŃSTWA

I. Wprowadzenie

1. Lasy są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą od wieków nierozzerwalnie związaną z krajobrazem Polski, niezbędnym czynnikiem równowagi środowiska przyrodniczego, warunkującym rozwój kraju. Lasy dzięki wniesionej pracy człowieka wykorzystującej naturalne siły przyrody dla potrzeb społeczeństwa stały się nierozłącznym elementem współczesnej i przyszłej cywilizacji.

2. Gospodarka leśna kierując lasami w celu ich ochrony i wykorzystania jest tym rodzajem działalności, który zawiera znaczny udział dóbr i usług o charakterze publicznym, co uzasadnia interwencję państwa przez prowadzenie odpowiedniej dla powszechnych i wspólnych potrzeb społeczeństwa polityki leśnej realizowanej przez leśnictwo i współzależne sektory gospodarcze.

3. Szczególną rolę w ochronie ekosystemów leśnych, ich biocenoz oraz zachodzących naturalnie procesach przyrodniczych odgrywają parki narodowe i rezerwaty leśne.

4. Lasy spełniają bardzo różnorodne funkcje w sposób naturalny lub w wyniku działań gospodarki leśnej. Są to:

- **funkcje ekologiczne (ochronne)** zapewniające:

stabilizację obiegu wody w przyrodzie, przeciwdziałanie powodziom, lawinom i osuwiskom, ochronę gleb przed erozją i krajobrazu przed stepowaniem, kształtowanie klimatu globalnego i lokalnego, stabilizację składu atmosfery i jej oczyszczanie, tworzenie warunków do zachowania potencjału biologicznego wielkiej liczby gatunków, ekosystemów i wartości genetycznych organizmów a także zapewniające wzbogacanie różnorodności i złożoności krajobrazu, lepsze warunki dla zdrowia i życia ludności oraz produkcji rolniczej;

- **funkcje produkcyjne (gospodarcze)** polegające na:

zachowaniu odnawialności i trwałego użytkowania drewna, nieдрzewnych użytków pozyskiwanych z lasu i gospodarki łowieckiej, rozwijaniu turystyki kwalifikowanej, zyskach ze sprzedaży wyżej wymienionych towarów i usług oraz polegające na tworzeniu stanowisk pracy i zasilaniu podatkiem dochodów budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych;

- **funkcje społeczne**, które służą:

kształtowaniu korzystnych warunków zdrowotnych i rekreacyjnych dla społeczeństwa, wzbogacają rynek pracy, służą tworzeniu różnorodnych form użytkowania lasu przez społeczność lokalną, zagospodarowaniu terenów zdegradowanych i gleb marginalnych, wzmocnieniu obronności kraju, służą rozwojowi kultury, oświaty i nauki oraz edukacji ekologicznej społeczeństwa.

5. Wzrost jednych funkcji lasu może ograniczać funkcje pozostałe, co rodzi konflikty między nimi. Równocześnie wiele rodzajów funkcji lasów uzupełnia się wzajemnie lub z siebie wynika oraz jest zmiennych w czasie i przestrzeni.

- **Ekologiczne funkcje lasów** mają w dłuższej perspektywie czasu istotne znaczenie gospodarcze i społeczne. Poprzez retencję i stabilizację warunków wodnych lasy zmniejszają zagrożenie i rozmiar szkód powodziowych, okresowe niedobory wody w leśnictwie i rolnictwie, ograniczając także zagrożenie pożarowe. Poprzez oczyszczanie atmosfery i regulację klimatu poprawiają warunki zdrowotne społeczeństwa.

- **Produkcyjne funkcje lasów** wyrażają się przede wszystkim produkcją drewna - odnawialnego, przyjaznego człowiekowi, surowca ekologicznego będącego podstawą wielu zawodów, tradycji i kultur, wszechstronnie wykorzystywanego, który warunkuje rozwój wielu gałęzi przemysłu. Drewno wiąże i akumuluje ponadto węgiel atmosferyczny, przyczyniając się do ograniczenia efektu cieplarnianego, a także łatwo poddaje się utylizacji, co ma duże znaczenie prośrodowiskowe.

- **Spoleczne funkcje lasów** są w dużej mierze determinowane funkcjami ekologicznymi i produkcyjnymi: większa różnorodność przyrodnicza lasów stwarza szersze możliwości ich wykorzystywania dla potrzeb gospodarczych i społecznych zapewniając miejsca pracy, zaopatrzenie w budulec, opał, tereny wypoczynku i turystyki.

- **Konfliktowość funkcji lasów** wyraża się w dotychczasowym antagonizmie między intensywnym użytkowaniem gospodarczym lub rekreacyjnym a niektórymi funkcjami ekologicznymi jak ochrona różnorodności biologicznej, ochrona gleb. Konflikt występuje także między użytkowaniem turystycznym lasów a funkcjami produkcyjnymi i ekologicznymi (zaśmiecanie lasu, niszczenie runa i młodych drzew, zwiększone zagrożenie pożarowe, płoszenie zwierząt etc.).

6. Spełniając wiele ważnych i różnorodnych funkcji lasy są kluczowym elementem bezpieczeństwa ekologicznego kraju i stanowią o tym, że polityka i gospodarka leśna mają rangę strategiczną, podobną jak bezpieczeństwo militarne, socjalne i energetyczne państwa, w którym lasy i leśnictwo także partycypują.

7. Funkcje lasów mogą być uzupełniane przez zbliżone funkcje zadrzewień i zakrzewień, których rola szczególnie wzrasta w terenach o małej lesistości.

8. Stan leśnych zasobów kraju przedstawia aneks nr 1. Szczególnie istotne znaczenie dla charakterystyki stanu lasów i stanowienia polityki leśnej mają następujące cechy lasów Polski:

- niewysoka, nierównomierna regionalnie, ale stale wzrastająca lesistość kraju,
- stale wzrastająca wielkość zasobów drzewnych w lasach, zarówno w skali kraju jak i na jednostce powierzchni,
- zbyt duży udział jednogatunkowych drzewostanów, które nie wykorzystują potencjalnych możliwości produkcyjnych bogatszych siedlisk leśnych, odpowiednich dla lasów wielogatunkowych,
- stale wzrastający udział gatunków drzew liściastych w drzewostanach,
- zdecydowana przewaga lasów publicznych, które stanowią 82,9% lasów kraju, gdy lasy prywatne 17,1%,
- gorszy przeciętnie stan lasów prywatnych i stan ich zagospodarowania w porównaniu z lasami publicznymi,
- niezadowolający stan zdrowotny lasów, wzrost liczby gatunków organizmów wyrządzających szkody i coraz częstsze, masowe występowanie szkodliwych owadów,

rozprzestrzenianie się rozległych terytorialnie chorób drzew oraz wzrost zagrożenia pożarowego.

9. Głównym zagrożeniem dla leśnych zasobów kraju są spowodowane działalnością człowieka zmiany środowiska przyrodniczego, wśród których za najważniejsze uznać należy:

- *skażenia atmosfery gazami i pyłami, które stymulują globalne zmiany klimatu, a poprzez zakwaszenie gleb i toksyczne działanie na organizmy, negatywnie wpływają na ekosystemy leśne, sprzyjając występowaniu szkodników i lokalnie powodując zamieranie lasów,*
- *obniżenia poziomu wód gruntowych i częsty deficyt opadów atmosferycznych; wywołuje to osłabienie drzew, ich podatność na ataki szkodników, choroby i wzrost zagrożenia pożarowego,*
- *nierównomierną przestrzenną strukturę lasów wyrażającą się występowaniem wielu małych kompleksów leśnych, która różnicując korzystnie krajobraz, powoduje jednak zwiększenie negatywnych dla tych lasów presji oraz utrudnia zarządzanie,*
- *konsekwencje schematycznej gospodarki leśnej opartej na modelu surowcowym.*

10. Potencjalnymi zagrożeniami lasów, głównie w skali lokalnej mogą być:

- *tendencja do zmiany leśnych form użytkowania terenu na inne formy (osadnictwo, infrastruktura komunikacyjna i inne liniowe inwestycje, zabudowa rekreacyjna, poligony wojskowe, kopalnictwo, przemysł),*
- *wzmoczona penetracja lasów przez ludność i przejawy szkodnictwa leśnego,*
- *zanieczyszczanie i zaśmiecanie terenów leśnych.*

11. Zasady zachowania, ochrony i powiększania zasobów leśnych oraz zasady gospodarki leśnej w powiązaniu z innymi elementami środowiska i gospodarki narodowej bez względu na formę własności lasów określiła Ustawa o lasach z 28.09.1991 r. Ustawa podniosła wartości środowiskotwórcze i ogólnospołeczne lasów zrównując je z korzyściami surowcowymi.

12. Podstawy prawne ochrony gruntów leśnych zapewniła Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych z 1995 r.

13. Tworząca się nowa polityka leśna Polski szczególnie nawiązuje:

- *do postanowień Polityki Ekologicznej Państwa uchwalonej przez Sejm RP w 1991 r. rozwijając jej postanowienia w odniesieniu do lasów wszystkich form własności,*
- *do Zasad Leśnych i Agendy 21 uchwalonych na konferencji UNCED w Rio de Janeiro (1992),*
- *do europejskich Deklaracji Ministrów Leśnictwa w sprawie Ochrony Lasów (Strasburg 1990 i Helsinki 1993), które określiły wytyczne zrównoważonej, trwałej gospodarki leśnej i doprowadziły do procesu ustanowienia jej kryteriów i wskaźników.*

Wyrazem tych tendencji stał się dokument wewnątrzresortowy MOŚZNiL pt. "Polska Polityka Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych" (1994) i wynikające z niej decyzje Ministra i zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

14. Opracowanie i wdrażanie polityki leśnej państwa należy do obowiązków Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa; w szczególności jest on zobowiązany do kształtowania warunków dla realizacji wszystkich funkcji lasów, stałego nadzoru nad stanem lasów i gospodarką leśną, lasami w Parkach Narodowych oraz w zakresie przygotowywania programów wynikających z polityki leśnej państwa. Ustawowym

obowiązkiem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa jest przedstawianie Rządowi corocznej Informacji o Lasach kierowanej następnie pod obrady Sejmu.

15. Politykę leśną państwa realizują:

- **województwie** w lasach prywatnych w zakresie doskonalenia zrównoważonego użytkowania lasów i ich zasobów oraz poprawy stanu lasów prywatnych i nadzoru nad nimi,
- **Dyrektor Generalny Lasów Państwowych** w zakresie doskonalenia metod gospodarowania w lasach Lasów Państwowych i ich użytkowania, pozwalających na realizację wszystkich wskazanych przez politykę leśną państwa funkcji lasów,
- **Dyrektor Krajowego Zarządu Parków Narodowych oraz dyrektorzy parków narodowych** w zakresie wynikającym z Ustawy o lasach, w zakresie odnoszącym się do lasów wszystkich form własności oraz w zakresie ochrony i kształtowania ekosystemów leśnych zgodnie z planami ochrony Parków Narodowych,
- **Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej** w zakresie wdrażania w procedurach planistycznych zasad urzędzenia lasu skierowanych na osiąganie celów wielofunkcyjnego gospodarstwa leśnego oraz monitorowania stanu zasobów leśnych i stanu lasów.

16. Partnerami w realizacji polityki leśnej państwa są:

a) jednostki administracji państwowej i samorządowej odpowiedniego szczebla:

- **administracja wojewódzka** w zakresie polityki przestrzennego zagospodarowania terenu województw w sposób gwarantujący lasom maksymalną ochronę (ochrona środowiska, zalesienia, systemy zadrzewień),
- **administracja lokalna i samorządy** w zakresie bezpośredniej współpracy z nadleśnictwami i wzajemnej partycypacji w procesach planistycznych (plany urzędzenia lasów, plany przestrzennego zagospodarowania gmin, plany ochrony parków narodowych, rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych), w programach podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości ekologicznej społeczności lokalnej, doskonalenie lokalnych modeli zrównoważonego rozwoju w oparciu m.in. o zasoby i walory lasów,

b) prywatni właściciele lasów i ich zrzeszenia oraz inni zarządcy lasów.

17. W polityce leśnej uczestniczą:

- **związki zawodowe** działające w obszarze leśnictwa w zakresie ich uprawnień statutowych,
- **wydziały leśne wyższych uczelni, Instytut Badawczy Leśnictwa i inne placówki naukowe** przez podejmowanie i realizację badań w zakresie ekologicznych i społecznych funkcji lasów oraz harmonizację z nimi technologii i metod produkcji a także w zakresie realizacji programów edukacji przyrodniczo-leśnej społeczeństwa oraz kształcenia kadr dla leśnictwa.
- **leśne stowarzyszenia naukowo-techniczne** (Polskie Towarzystwo Leśne, Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Leśnictwa i Drzewnictwa) w zakresie popularyzacji wiedzy leśnej i kreowania opinii i propozycji odnośnie do polityki leśnej państwa.
- **prasa leśna i wydawnictwa leśne** w zakresie informacji o lasach, szkolnictwie i polityce leśnej państwa.

18. Do jednostek realizujących politykę leśną należą także resorty, których działalność ma kluczowe znaczenie dla stanu lasów i warunków gospodarowania w lasach, szczególnie w zakresie:

- *planowania korzystnej dla lasów przestrzennej struktury kraju, a zwłaszcza tworzenia warunków dla optymalnego dla lasów przestrzennego kształtowania krajobrazu rolniczego, terenów przemysłowych i zurbanizowanych,*
- *zagospodarowania gleb marginalnych i promowania ekorozwoju ludności wiejskiej w harmonii z leśnymi zasobami kraju,*
- *ochrony majątku Skarbu Państwa,*
- *wykorzystania lasów dla bezpieczeństwa i obronności państwa,*
- *programów łagodzenia uciążliwości inwestycji i technologii przemysłowych dla lasów,*
- *minimalizacji strat w zasobach leśnych powstających przy pełnieniu przez lasy funkcji społecznych oraz w wyniku pożarów lasu i klęsk ekologicznych,*
- *współpracy międzynarodowej w obszarze leśnictwa prowadzonej w ramach polityki zagranicznej państwa.*

19. Szczególną rolę w stanowieniu polityki leśnej państwa spełniają:

- ***Sejm i Senat** w zakresie stanowienia prawa leśnego, odpowiednich zabezpieczeń dla polityki leśnej w budżecie państwa oraz kontroli realizacji postanowień polityki leśnej i polityki ekologicznej państwa oraz wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju,*
- ***Rząd** w zakresie realizacji we wszystkich sektorach zasad polityki ekologicznej państwa.*

II. Tezy polityki leśnej państwa

1. Przedmiotem polityki leśnej Państwa są lasy wszystkich form własności i ich funkcje, cele i zasady prowadzenia gospodarki leśnej oraz związku leśnictwa ze społeczeństwem z innymi działami gospodarki narodowej i zarządzania, oraz innymi jednostkami organizacyjnymi współdziałającymi z leśnictwem.

2. Podstawą trwałej użyteczności wszystkich funkcji lasów jest właściwy sposób zarządzania i gospodarowania lasami kształtujący ekosystemy leśne i ich ochronę.

3. Ważnym zadaniem wielofunkcyjnej gospodarki leśnej jest łagodzenie i unikanie konfliktów między różnymi funkcjami lasów a wyzwalanie ich komplementarnego charakteru. Sposoby zagospodarowania lasów i kształtowania produkcji leśnej winny więc uwzględniać specyfikę warunków przyrodniczych, gospodarczych i społecznych, w których będą realizowane oraz pozostawać w zgodzie z ekologicznymi oraz społecznymi funkcjami lasów.

4. Zróżnicowane warunki przyrodnicze i zróżnicowana przestrzennie rola lasów w krajobrazie, rosnąca skala zagrożeń lasów oraz niejednakowe oczekiwania i potrzeby miejscowych społeczności wskazują na konieczność regionalnie zróżnicowanego programu polityki leśnej. Zróżnicowanie powinno uwzględniać:

- *typ krajobrazu, stan środowiska przyrodniczego i rolę, jaką lasy w nim pełnią oraz winny spełniać w przyszłości,*
- *funkcje obszaru i potrzeby miejscowej społeczności,*
- *powiązania funkcjonalne z przemysłem drzewnym i innymi odbiorcami drewna.*

5. Analiza stanu lasów i wyznaczenie kierunków rozwoju leśnictwa, niezbędnych dla osiągnięcia celów polityki ekologicznej, gospodarczej i społecznej państwa wymaga uwzględnienia:

- *występowania ograniczeń w możliwości skutecznej, pełnej i natychmiastowej realizacji wszystkich funkcji lasów z uwagi na niezadowalający stan zdrowotny większości drzewostanów w kraju, silne zagrożenie lasów przez różnorodne czynniki antropogeniczne i naturalne, oraz na ogół niewłaściwe zagospodarowanie lasów prywatnych,*
- *dużych potrzeb i możliwości zwiększania lesistości kraju przez zalesienie nieefektywnych produkcyjnie lub niezagospodarowanych gruntów rolnych,*
- *konieczności przyspieszenia transformacji leśnictwa polskiego, w pierwszej kolejności Lasów Państwowych, w kierunku modelu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,*
- *potrzeby wyłączenia z produkcji lasów o charakterze zbliżonym do pierwotnego, zasługujących na ochronę prawną lub objęcia zasadami gospodarstwa specjalnego,*
- *niewystarczających dochodów leśnictwa (powstających prawie wyłącznie ze sprzedaży drewna) dla pełnego rozwoju i wykorzystania wszystkich funkcji lasów wszelkiej własności, a szczególnie funkcji ekologicznych, jak również dla rozwoju infrastruktury technicznej, zawodowego i średniego szkolnictwa leśnego, badań leśnych oraz dla świadczeń ogólnospołecznych realizowanych przez leśnictwo.*

6. Pozostałe uwarunkowania polityki leśnej państwa wynikają z:

- *sytuacji demograficznej wyrażającej się większym tempem wzrostu ludności niż arealu lasów i wynikającego stąd stałego spadku powierzchni lasu przypadającej na 1 mieszkańca kraju,*
- *spodziewanego wzrostu popytu na surowiec drzewny ponad poziom podaży z krajowej bazy surowcowej,*
- *konieczności zrównoważenia wzrastających oczekiwań społeczeństwa wobec lasów i jego funkcji poziomem wiedzy tegoż społeczeństwa o gospodarce leśnej i jej przyrodniczych podstawach,*
- *zobowiązań międzynarodowych Polski wynikających z podpisanych konwencji, umów i porozumień.*

7. Osiąganie celów leśnictwa w warunkach niepewności klimatycznej i długiego cyklu produkcji drewna w drzewostanach wymagać będzie m.in.:

- *intensyfikacji badań nad zmianami środowiska przyrodniczego i ich wpływem na lasy i pełnione przez nie funkcje,*
- *określenia i osiągnięcia parametrów odpowiadających kryteriom i wskaźnikom trwale zrównoważonej gospodarki leśnej nawiązujących do europejskiej polityki leśnej,*
- *stałego monitorowania stanu lasów i poziomu ich zagrożeń w celu wiarygodnego prognozowania zmian tych elementów.*

8. Polityka leśna w układach międzysektorowych jest integralną częścią polityki ekologicznej, gospodarczej i społecznej państwa i w obszarze swoich kompetencji winna realizować cele tych polityk przez:

- *łagodzenie konfliktów między wzrostem ekonomicznym a potrzebami ochrony środowiska,*
- *identyfikowanie i integrowanie wszystkich uczestników życia gospodarczego i społecznego zainteresowanych trwale zrównoważonym rozwojem a w szczególności rozwojem leśnictwa oraz dążenie do ustanowienia między nimi stałych konsultacji,*

- *współtworzenie jednolitego, perspektywicznego ustawodawstwa w zakresie ochrony, kształtowania i użytkowania środowiska przyrodniczego, niezbędnego dla prawnych i ekonomicznych warunków równowagi między produkcją drewna a ochroną środowiska leśnego,*

- *prawną ochronę lasów wszystkich form własności,*
- *zapewnienie opieki państwa nad lasami wszystkich form własności i ustanowienie nadzoru nad przestrzeganiem prawidłowych metod gospodarowania w lasach, opartych na zasadach trwale zrównoważonego rozwoju wielofunkcyjnej gospodarki leśnej,*
- *budowę mechanizmów prawnych i finansowych zachęcających właścicieli i zarządców lasu do stałego inwestowania i do ochrony dobra ogólnospołecznego w lasach,*
- *tworzenie warunków sprzyjających właściwemu docenianiu i wykorzystywaniu drewna jako odnawialnego surowca ekologicznego o wszechstronnym zastosowaniu i jako biologicznego nośnika energii,*
- *kształtowanie poprawnych zasad godzenia celów pożądaných przez poszczególnych użytkowników funkcji lasów z wymogami gospodarki rolnej i leśnej.*

9. Formułowanie celów polityki leśnej państwa wymaga równoczesnego uwzględniania uwarunkowań międzynarodowych wynikających z politycznego udziału Polski w europejskich i światowych działaniach, zwłaszcza na rzecz ochrony środowiska i gospodarki drewnem. Dotyczą one w szczególności:

- *aktywnego uczestnictwa Polski w kreowaniu globalnej polityki leśnej,*
- *doskonalenia mechanizmów i sposobów wywiązywania się Polski z międzynarodowych zobowiązań wynikających z podpisanych konwencji, umów i porozumień,*
- *opracowywania krajowych programów rozwoju leśnictwa i składania sprawozdań na posiedzeniach Komisji d.s. Trwałego Rozwoju ONZ z postępu prac w tym zakresie.*

III. Cele i priorytety polityki leśnej

1. Nadrzędnym celem polityki leśnej jest wyznaczenie kompleksu działań kształtujących stosunek człowieka do lasu, zmierzających do zachowania w zmieniającej się rzeczywistości przyrodniczej i społeczno-gospodarczej warunków do trwałej w nieograniczonej perspektywie czasowej wielofunkcyjności lasów, ich wszechstronnej użyteczności i ochrony oraz roli w kształtowaniu środowiska przyrodniczego zgodnie z obecnymi i przyszłymi oczekiwaniami społeczeństwa.

2. Zapewnienie trwałości lasów wraz z ich wielofunkcyjnością będzie osiąganę przez:

- *powiększanie zasobów leśnych kraju,*
- *polepszenie stanu zasobów leśnych i ich kompleksową ochronę,*
- *reorientację zarządzania lasami z poprzedniej dominacji modelu surowcowego na model proekologicznej i zrównoważonej ekonomicznie, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej odpowiadającej kryteriom sformułowanym dla Europy w procesie helsińskim z uwzględnieniem specyfiki leśnictwa polskiego.*

3. Zwiększanie zasobów leśnych będzie następować przez:

- *zwiększenie lesistości kraju do 30% w 2020 roku i 33% w połowie XXI wieku, sukcesywnie w miarę przekazywania do zalesienia gruntów nieprzydatnych dla rolnictwa i osiągania przestrzennie optymalnej struktury lasów w krajobrazie przez ochronę i pełne wykorzystanie produkcyjnych możliwości siedlisk,*

- *restytucję i rehabilitację ekosystemów leśnych, głównie przez przebudowę, na odpowiednich siedliskach, drzewostanów jednogatunkowych na mieszane oraz na drodze zabiegów biomelioracyjnych,*
- *regenerację zdewastowanych i zaniedbanych drzewostanów w lasach prywatnych a następnie ich rehabilitację ekologiczną.*

4. Powiększeniu zasobów leśnych towarzyszyć będą programy:

- *wprowadzania systemów zadrzewień, zakrzewień i plantacji drzew, jako ważnego substytutu lasu w rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz dodatkowego źródła surowca drzewnego,*
- *kształtowanie przejściowych zbiorowisk drzewiastych oraz plantacji drzew i krzewów na terenach zdegradowanych działalnością przemysłową, górniczą, budowlaną, wojskową i na glebach chemicznie skażonych.*

5. W celu poprawy stanu i ochrony lasów tak, by mogły one w lepszym stopniu i szerszym zakresie spełniać różnorodne funkcje będą podejmowane w obszarze gospodarki leśnej następujące działania:

- *zwiększenie zdrowotności i odporności drzewostanów na abiotyczne i biotyczne czynniki szkodliwe przez upowszechnienie biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasu,*
- *ograniczenie do niezbędnych potrzeb stosowania substancji chemicznych (pestycydów, nawozów mineralnych, olei mineralnych i in.),*
- *opracowanie i wdrożenie programu odbudowy małej retencji wodnej w celu przywrócenia korzystnego zaopatrzenia lasów w wodę i poprawę gospodarki wodnej kraju szczególnie na wododziałach, terenach wyżynnych i górskich,*
- *dalsze doskonalenie metod aktywnego przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu oraz systemów walki z pożarami lasów,*
- *zwiększanie różnorodności genetycznej i gatunkowej biocenoz leśnych oraz różnorodności ekosystemów w kompleksach leśnych w oparciu o naturalne wzorce,*
- *regulowanie form i intensywności użytkowania zasobów leśnych, tj. pozyskiwania drewna i użytków niedrzewnych oraz świadczenia przez las funkcji ochronnych i socjalnych tak, by czynności te nie mogły zagrozić trwałości lasów i nie wpływały negatywnie na stan drzewostanów,*
- *przyjęcie, że:*
 - *użytkowanie zasobów drzewnych regulowane etatem użytkowania lasu jest pochodną potrzeb wynikających z celów hodowlanych i ochronnych lasu i ma zapewniać ciągłość produkcji możliwie dużej ilości drewna najlepszej jakości,*
 - *rozmiar pozyskania drewna w zabiegach pielęgnacyjnych nie powinien przekraczać bieżącego przyrostu, lecz gwarantować akumulację przyrastającego drewna w drzewostanach, dając podstawę reprodukcji rozszerzonej,*
 - *rozmiar pozyskania drewna z drzewostanów dojrzałych powinien uwzględniać ograniczenia wynikające z realizacji funkcji ochronnych i socjalnych, stanu obecnej i przyszłej struktury gatunkowej i wiekowej lasu i stopnia jej zgodności z właściwościami siedliska, poziomu osiągnięcia planowanego celu gospodarczego i potrzeb w zakresie odnowienia i przebudowy drzewostanów,*
- *uregulowanie stanu zwierzyny do poziomu nie zagrażającego celom hodowli i ochrony lasu,*

- *uregulowanie i ukierunkowanie rekreacji i turystyki na obszarach leśnych w sposób godzący funkcje społeczne lasów z ochronnymi i produkcyjnymi,*
- *zwiększenie skuteczności prawnej ochrony wszystkich gruntów leśnych.*

Sukces powyższych działań może być w pełni osiągnięty, gdy równocześnie zostanie utrzymana tendencja zmniejszania dopływu do lasów wszelkich zanieczyszczeń chemicznych i fizycznych pochodzących ze źródeł krajowych i zagranicznych.

6. Oczekiwanie społeczeństwa na znaczne rozszerzenie świadczeń leśnictwa na rzecz różnorodnych korzyści wynikających z funkcji lasów, będzie spełniane w warunkach wielofunkcyjnej, trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Opracowanie i wdrożenie zasad takiej gospodarki wymagać będzie:

- *studiów teoretycznych i doświadczalnych nad nowym modelem lasu uwzględniającym wpływ czynników losowych na gospodarstwo leśne (w miejsce dotychczasowego modelu determinującego schematyczną organizację przestrzenną i czasową drzewostanów w celu uzyskiwania doraźnych, wysokich dochodów),*
- *dostosowania koncepcji zagospodarowania i użytkowania lasu do przyrodniczych, gospodarczych i społecznych warunków funkcjonowania gospodarstwa leśnego z priorytetem naturalnego i półnaturalnego kierunku hodowli lasu, preferującego rębnie złożone i wykorzystanie odnowień naturalnych,*
- *kształtowania trwałych i biologicznie odpornych lasów,*
- *zapewnienia w oparciu o Ustawę o ochronie przyrody, Ustawę o lasach oraz Ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych ochrony wszystkim lasom a szczególnie najcenniejszym ekosystemom oraz kluczowym i rzadkim elementom biocenoz leśnych,*
- *radikalnego ograniczania użytkowania lasów o charakterze zbliżonym do pierwotnego oraz lasów nad ciekami wodnymi będącymi korytarzami ekologicznymi,*
- *promowania i ochrony różnorodności biologicznej w całym procesie zarządzania i gospodarowania lasami,*
- *stosowania technik i technologii leśnych bezpiecznych dla środowiska, przyjaznych człowiekowi i przyrodzie,*
- *zapewnienia skuteczności i efektywności regulacji użytkowania przez dokładne rozpoznanie struktury zasobów drzewostanowych, która warunkuje poziom realizacji wszystkich funkcji wyznaczonych lasom w kolejnych cyklach rozwojowych tych drzewostanów (kolejnych generacjach drzew).*

7. Opracowaniu i promocji modelu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej oraz kompleksowej ochronie zasobów leśnych służyć będzie rozpoczęty już program leśnych kompleksów promocyjnych, którego celem jest testowanie modelu w różnych warunkach przyrodniczych i społecznych oraz przygotowanie go do szerokiego stosowania w lasach publicznych, zwłaszcza w Lasach Państwowych a w dalszej perspektywie w lasach wszelkiej własności (szczegółowy zakres i kierunki programu przedstawia aneks nr 2 "Polska Polityka Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych").

8. Kierunki działań wzmacniających funkcje lasów, zwłaszcza lasów publicznych, będą ponadto podejmowane w zakresie:

a) *funkcji ekologicznych:*

- *przez obligatoryjne uwzględnianie w pracach planistycznych obszarów leśnych, kierunków i sposobów realizacji wszystkich istotnych rodzajów funkcji lasów a zwłaszcza funkcji ekologicznych uwzględniających kształtowanie, ochronę lub restytucję ekosystemów występujących lokalnie a właściwych dla danego regionu, oraz biologiczną organizację stref ekotonowych,*

- *przez obligatoryjne uwzględnianie w planach przestrzennego zagospodarowania gmin optymalnej granicy polno-leśnej, struktury przestrzennej lasów w krajobrazie, systemu zadrzewień oraz korytarzy ekologicznych między kompleksami leśnymi i usuwania barier ekologicznych a przede wszystkim ograniczeń lub eliminacji zewnętrznych presji na ekosystemy leśne przez przyjazne lasom zagospodarowanie terenów przyległych do lasu,*

b) funkcji produkcyjnych:

- *przez poszukiwanie nowych form i przedmiotów użytkowania leśnych zasobów z równoczesnym przestrzeganiem zasad zrównoważonego rozwoju, tj. zachowania trwałości i ochrony tych zasobów,*
- *przez wypracowanie korzystnych dla przyszłości lasów metod trwałego i zrównoważonego ich użytkowania uwzględniających zmienność środowiska globalnego, niepewność ekologiczną i ich możliwy wpływ na lasy w skali lokalnej, regionalnej i krajowej,*
- *przez doskonalenie integracji funkcjonalnej leśnictwa z przemysłem drzewnym oraz współdziałanie z innymi odbiorcami drewna,*
- *przez stabilizację krajowego rynku drzewnego,*
- *przez stosowanie zachęt do szerokiego stosowania drewna - materiału ekologicznego - w budownictwie, do jego racjonalnego wykorzystania, ochrony i konserwacji;*

c) funkcji społecznych:

- *przez specjalistyczne zagospodarowanie lasów o szczególnie określonych funkcjach społecznych (parki narodowe i krajobrazowe, lasy podmiejskie, rejony intensywnej rekreacji i turystyki, lasy doświadczalne), którego sposób złagodzi potencjalne konflikty z pozostałymi funkcjami tych lasów i funkcjami lasów przyległych,*
- *przez integrację celów leśnictwa z celami zrównoważonego rozwoju społeczności w skali lokalnej, regionalnej i krajowej oraz zacieśnienie współpracy z miejscowymi społecznościami w zakresie doskonalenia lokalnych modeli zrównoważonego ich rozwoju z uwzględnieniem stanu leśnych zasobów i ich funkcji,*
- *przez ekologiczną i leśną edukację społeczeństwa oraz kształtowanie właściwych postaw wobec lasów i leśnictwa.*

9. W celu wzmocnienia i rozszerzenia różnorodnych funkcji pełnionych przez ogół lasów konieczna jest regeneracja drzewostanów i rehabilitacja ekosystemów w leśnej własności prywatnej, co wymaga ustanowienia odpowiednich podstaw prawnych, ekonomicznych i organizacyjnych.

IV. Uwarunkowania organizacyjne, ekonomiczne i prawne

1. Efektywne tworzenie i upowszechnianie modelu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej wymaga dostosowania prawodawstwa oraz systemu finansowania i organizacji leśnictwa do zmieniających się warunków prowadzenia gospodarki leśnej.

2. Realizacja celów i zadań polityki leśnej będzie wymagała opracowania długookresowych programów wykonawczych, które określą niezbędne rozwiązania organizacyjne, ekonomiczne i prawne stosowne do potrzeb leśnictwa i możliwości państwa.

3. Podstawą organizacji leśnictwa są zasady:

- *jednolitości prawa leśnego w odniesieniu do wszystkich lasów w Polsce,*
- *wykonywania jednolitej, trwałej polityki leśnej i odpowiadających jej sposobów gospodarowania w lasach bez względu na formy ich własności,*
- *wiodącej roli Lasów Państwowych w postępie technicznym i technologicznym w leśnictwie.*

4. O miejscu leśnictwa w strukturze administracji państwowej przesądzać winny głównie następujące czynniki:

- *dominujący udział Skarbu Państwa w strukturze własności lasów,*
- *powszechna dostępność lasów dla ludności,*
- *znaczny udział regulacji prawnych i parametrów ekonomicznych w sterowaniu rozwoju leśnictwa.*

5. Sprawowanie nadzoru państwa nad lasami winno być dychotomiczne:

- *nadzór nad lasami państwowymi a głównie nad organizacją "Lasy Państwowe" z uwagi na jej scentralizowany charakter powinien odbywać się centralnie przez urząd Ministra,*
- *nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności państwa winna spełniać terenowa administracja państwowa (województwie i kierownicy urzędów rejonowych).*

6. System planistyczno-prognostyczny w leśnictwie wymaga przekształcenia Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w organ planistyczno-prognostyczny o charakterze agencji państwowej podporządkowanej postanowieniami ustawowymi urzędowi Ministra nadzorującego leśnictwo pracujący na rzecz wszystkich lasów w Polsce, bez względu na ich własność. Do zadań państwowej leśnej służby planistyczno-prognostycznej należałoby:

a) w zakresie zadań planistyczno-prognostycznych:

- *stałe i ciągłe monitorowanie wielkości, stanu i struktur lasów,*
- *sporządzanie opracowań prognostycznych dla potrzeb rządu,*
- *współdziałanie z organami państwowymi i samorządowymi zajmującymi się planowaniem przestrzennym w skali kraju, województw i gmin, w celu optymalnego kształtowania struktury krajobrazów, a szczególnie wielkości i rozmieszczenia nowych zalesień i zadrzewień oraz warunków funkcjonowania ekosystemów leśnych w krajobrazie,*
- *dokonywanie okresowych kontroli realizacji polityki leśnej państwa,*
- *rozwijanie współpracy w obszarze monitoringu leśnego z innymi systemami monitoringowymi środowiska w kraju, krajach sąsiednich i w Europie,*

b) w zakresie wykonywania prac usługowych:

- *opracowywanie planów urządzania lasu wraz z programem ochrony przyrody dla potrzeb zarządców i właścicieli lasów,*
- *opracowywanie raportów dla zarządców i właścicieli lasów dotyczących zmian zasobów leśnych w celu podejmowania decyzji gospodarczych i ochronnych.*

7. Nauka i badania

Rosnące zagrożenia lasów i wzrost znaczenia ich różnorodnych funkcji wymagają intensyfikacji badań interdyscyplinarnych. Niezbędne staje się opracowanie długookresowej strategii badań leśnych. Priorytet powinny uzyskać badania zmierzające do opracowania metod zachowania trwałości lasów i ciągłości ich funkcji:

- *studia nad wypełnianiem przestrzeni leśnej kraju i jej strukturą,*

- prace w zakresie dynamiki i zrównoważenia ekosystemów leśnych oraz ochrony i wykorzystania potencjału różnorodności biologicznej lasów,
- prace poznawcze i wdrożeniowe z zakresu leśnej inżynierii ekologicznej oraz bezpiecznych technik i technologii prac leśnych,
- studia nad nowymi modelami lasu i wzmaganiem wszechstronnej użyteczności lasów w gospodarce i życiu społecznym kraju,
- studia nad doskonaleniem monitoringu i prognozowaniem zmian stanu lasu, jego zagrożeń.

Nowa orientacja leśnictwa wymaga zdecydowanego, jakościowego rozwoju całego zaplecza naukowego i badawczego, szczególnie niewystarczającego na wydziałach leśnych szkół wyższych, grupujących większość wysoko kwalifikowanej kadry nauk leśnych, rozwoju współpracy z zagranicznymi placówkami badawczymi oraz wsparcia dla przewidywanych, koncesjonowanych biur doradztwa leśnego.

8. Edukacja przyrodniczo-leśna i promocja polityki leśnej

Zrozumienie i akceptacja polityki leśnej przez społeczeństwo oraz jej współtworzenie i wykonywanie przez środowisko zawodowe leśników jest niezbędnym czynnikiem osiągnięcia celów postawionych przed leśnictwem. W związku z tym należy rozwijać i doskonalić edukację formalną i nieformalną oraz promocję wiedzy leśnej wykorzystując wielokierunkowe możliwości:

a) w zakresie edukacji formalnej:

- stymulować przekształcenia programowe w średnim i wyższym szkolnictwie leśnym, zmierzające do rozszerzenia wiedzy o funkcjonowaniu ekosystemów leśnych i krajobrazów, ochronie różnorodności biologicznej, leśnej inżynierii ekologicznej, realizacji ekologicznych i społecznych funkcji lasów, planowaniu przestrzennym, zarządzaniu i administrowaniu lasami oraz handlu produktami i usługami leśnymi w nowych warunkach społeczno-gospodarczych i nowym modelu gospodarki leśnej,
- dążyć do wprowadzenia do programów szkolnych (szkół podstawowych i średnich) oraz programów wydziałów szkół wyższych, zajmujących się problematyką środowiska przyrodniczego, niezbędnych wiadomości o lasach jako użytecznych systemach przyrodniczo-gospodarczych spełniających liczne i ważne funkcje społeczne oraz uczestniczących w rozwoju ekonomicznym kraju;

b) w zakresie edukacji nieformalnej i promocji wiedzy leśnej:

- utrzymać i rozwijać kursy doształcające dla służby leśnej z szeroko pojętego zakresu trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, zagadnień ekologii i ochrony przyrody,
- programować i organizować różnorodne formy doształcania społeczeństwa w zakresie wiedzy przyrodniczo-leśnej (kursy, warsztaty, zielone szkoły, olimpiady, dyskusje, pokazy, wystawy leśne, ścieżki edukacyjne i in.),
- dla osiągnięcia powyższych celów zapewnić rozwój Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie, Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie, izb edukacyjnych w leśnych kompleksach promocyjnych,
- kształtować poprzez środki masowego przekazu wiedzę i postawy obywateli (turystów, właścicieli lasów, inwestorów, decydentów, wyborców i polityków) wobec lasów, ich ochrony i użytkowania,
- stymulować i doskonalić działalność wydawniczą czasopism oraz książek popularno-naukowych upowszechniających wiedzę leśną w środowisku dzieci, młodzieży i dorosłych,
- rozwijać współpracę z ruchami ekologicznymi i organizacjami, szczególnie młodzieżowymi, zainteresowanymi lasem i leśnictwem;

c) w zakresie uspołeczniania polityki leśnej:

- *uruchomić cykliczne konsultacje społeczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym dotyczące doskonalenia i realizacji polityki leśnej w celu uwzględnienia potrzeb i oczekiwań wobec dobra ogólnonarodowego jakim są lasy oraz pogodzenie sprzecznych interesów różnych grup zainteresowań i warstw społecznych,*
- *przestrzegać zasady stałego informowania społeczeństwa o stanie lasów, a szczególnie współdziałać na rzecz lasów i leśnictwa z zainteresowanymi stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi oraz samorządami.*

9. Współpraca międzyresortowa leśnictwa

Rola lasów w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, wielorakość spełnianych przez lasy funkcji oraz liczne uzależnienia stanu lasów od zewnętrznych podmiotów gospodarczych określają wykładnię polityki leśnej realizującej się w układach międzysektorowych, jako szczególnie powiązanej z:

- *polityką ekologiczną,*
- *polityką przestrzennego zagospodarowania kraju,*
- *polityką rolną,*
- *polityką obrony narodowej,*
- *polityką gospodarowania mieniem Skarbu Państwa,*
- *polityką energetyczną i przemysłową,*
- *polityką społeczną, w tym także polityką edukacyjną i naukową,*
- *polityką ochrony przeciwpożarowej,*
- *strategią rozwoju kraju, strategią ochrony różnorodności biologicznej,*
- *strategią ochrony klimatu.*

Wielokierunkowość powiązań polityki leśnej państwa wpisuje jej zadania w programy realizacyjne różnych podmiotów administracyjnych i instytucji, szczególnego uporządkowania wymagają związki leśnictwa z przemysłem drzewnym i innymi odbiorcami drewna, podmiotami gospodarczymi czerpiącymi zyski z lasów oraz sferą usług wobec leśnictwa.

Między leśnictwem i odbiorcami drewna a szczególnie przemysłem drzewnym i celulozowo-papierniczym winna być organizowana i rozwijać się integracja funkcjonalna a nawet kapitałowa przynosząca obopólne korzyści. Wyrażać się ona powinna w:

- *opracowaniu i realizacji wieloletniej strategii zapotrzebowania na drewno i określenia wielkości możliwych jego dostaw z krajowej bazy surowcowej z obligatoryjnością nie przekraczania rozmiaru pozyskania drewna ponad wielkość wynikającą z planów urządzania lasu,*
- *uzupełnieniu krajowej, leśnej bazy surowca drzewnego drewnem z zadrzewień i plantacji drzew w oparciu o racjonalne programy ich tworzenia i użytkowania,*
- *uwzględnieniu możliwości i potrzeby importu i eksportu drewna w skali wynikającej z różnicy między zapotrzebowaniem a możliwościami krajowej bazy surowcowej,*
- *inspirowaniu dostosowywania się technologii i kierunków produkcji w przemyśle drzewnym do jakości sortymentów drzewnych w tym drewna małego i średnio wymiarowego, produkowanych przez wielofunkcyjną gospodarkę leśną,*
- *wspieraniu przez leśnictwo i przemysł drzewny procesu obrotu drewnem przez wprowadzenie nowoczesnego systemu informacji rynkowej, doskonalenie systemu sprzedaży i rozliczeń, łagodzeniu niestabilności popytu i podaży.*

10. Współpraca międzynarodowa

Rozwój współpracy międzynarodowej zwłaszcza z krajami sąsiadującymi w świetle transgranicznego charakteru zagrożeń lasu oraz obowiązujących konwencji i umów wymaga uczestnictwa Polski w dialogu poświęconym formułowaniu globalnych zasad trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, który zmierza ku ujęciu ich w formę prawną. Szczególnym przedmiotem współpracy powinny być:

- *wymiana informacji:*
 - *o stanie i rozwoju sektora leśno-drzewnego, stosowaniu prawa leśnego i udziału leśnictwa w rozwoju kraju,*
 - *o stanie lasów i o postępie ekologicznym w obszarach zagrożeń lasu, zalesieniach i wynikających stąd implikacjach społeczno-ekonomicznych,*
 - *o postępie technologicznym oraz programach i wynikach badań naukowych ważnych dla optymalnego użytkowania i ochrony zasobów leśnych, lub restytucji ich zdegradowanych postaci,*
- *określanie możliwości harmonizacji prac legislacyjnych w obszarze leśnictwa,*
- *konsultowanie metod określania ekonomicznych aspektów prośrodowiskowej polityki leśnej,*
- *konsultowanie niezbędnych działań w sektorze leśno-drzewnym i ich otoczeniu, szczególnie w obszarach przygranicznych,*
 - *uzgadnianie zasad, zakresu i organizacji certyfikacji warunków produkcji i pozyskiwania drewna.*

Przegląd instytucji międzynarodowych, z którymi współpracą leśnictwo polskie jest szczególnie zainteresowane przedstawia aneks nr 3.

11. Systemy i kierunki finansowania oraz doskonalenia ekonomicznego leśnictwa winny uwzględnić nowe cele leśnictwa wynikające ze wzrostu znaczenia ekologicznych i społecznych funkcji lasów, wzrostu zagrożeń i szkód powodowanych w lasach przez różne czynniki oraz konieczności częściowego rekompensowania nakładów ponoszonych przez zarządców i właścicieli lasów na publiczne świadczenia lasów. System i kierunki finansowania oraz doskonalenia ekonomicznego leśnictwa powinny zmierzać w stronę następujących rozwiązań:

a) *odnośnie do lasów wszystkich form własności:*

- *partycypacji w miarę możliwości budżetu państwa, budżetów administracji samorządowej oraz funduszy specjalnych i dotacji w realizacji ekologicznych i społecznych funkcji lasów (przywracanie prawidłowych stosunków wodnych, zalesienia, zadrzewienia i zakrzewienia, koszty specjalne funkcjonowania lasów chronionych i ochronnych, koszty likwidacji kłesk ekologicznych, programy edukacji przyrodniczo-leśnej społeczeństwa, programy wynikające z ratyfikowania przez Polskę konwencji międzynarodowych, szczególnie konwencji o ochronie różnorodności biologicznej i konwencji o ochronie klimatu);*
- *stworzenie mechanizmu określającego efektywny udział środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w rekompensatach za szkody powodowane przez zanieczyszczenia przemysłowe powietrza w lasach.*

b) *odnośnie do Lasów Państwowych:*

- *uznania zasady ograniczonego samofinansowania własnej działalności wskutek określenia publicznych funkcji lasów jako podlegających dofinansowaniu z budżetu państwa oraz funduszy specjalnych,*
- *utrzymania i doskonalenia systemu redystrybucji środków pieniężnych pochodzących z rachunku wyrównawczego między gospodarstwami leśnymi o różnych naturalnych warunkach produkcji oraz zróżnicowanym zakresie spełnianych usług i wynikającej stąd różnej dochodowości,*

- uzyskania wpływów z narzutu ekologicznego na ceny nośników energii, gdy będzie on wprowadzony,
- uzyskania wpłat za niektóre, dotąd bezpłatne, świadczenia lasów, np. za komercyjne pozyskiwanie i skup płodów runa leśnego,
- rozwoju i ekonomizacji nowych form działalności gospodarstw leśnych,
- racjonalizacji zatrudnienia do poziomu optymalnego ekonomicznie i wzrost zatrudnienia w sferze usług leśnictwa przez podjęcie:
 - określonych działań kierunkujących i wspierających podmioty gospodarcze podejmujące i świadczące usługi na rzecz leśnictwa,
 - dzierżawę sprzętu do prac leśnych,
 - ustanowienie systemu preferencji dla tworzenia i stabilizacji wieloosobowych zakładów usług leśnych,
 - podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników zakładów usług leśnych,
 - koncesjonowanie w przyszłości tej formy działalności usługowej;
- uwzględniania w programach walki z bezrobociem na szczeblu regionalnym i lokalnym realizacji prac zalesieniowych.

12. Ustawowo gwarantowana powszechna dostępność lasów publicznych dla społeczeństwa nie może być traktowana jako nieograniczona dostępność zasobów leśnych dla podmiotów gospodarczych czerpiących korzyści z pozyskiwania zwierzyny, surowców roślinnych, obrotu tymi użytkami, pozyskiwania kopalin, organizacji turystyki, rekreacji i sportów, wykorzystywania lasów do celów szczególnych. Uregulowanie wielkości tych świadczeń lasów i ich komercjalizacja jest konieczna dla zachowania trwałości lasów, ich różnorodności biologicznej i tworzenia dochodów gospodarstw leśnych rekompensujących koszty ponoszone na utrzymanie tych wartości. W tym celu należy:

- określić możliwości racjonalnego poziomu podaży wymienionych użytków i usług w skali krajowej, regionalnej i lokalnej,
- dążyć do systemów opłat za gospodarcze, uboczne użytkowanie zasobów leśnych i sprzedaż usług proporcjonalnie do rozmiaru tych czynności oraz strat powodowanych nimi w stanie lasu.

13. Zwiększenie efektywności ekonomicznej lasów prywatnej własności i pełnionych przez nie funkcji wymaga:

- tworzenia warunków do efektywnej w ramach nadzoru egzekucji postanowień Ustawy o lasach i celów wyznaczonych przez politykę leśną państwa,
- wypracowania nowych norm prawnych oraz motywacji ekonomicznych zwiększenia efektywności funkcjonalnej i organizacyjnej prywatnej gospodarki leśnej,
- stworzenia warunków prawnych, ekonomicznych i organizacyjnych do dobrowolnego (spółki, wspólnoty, zrzeszenia i in.) lub obligatoryjnego (izby leśne) zrzeszania się prywatnych właścicieli lasów w celu wspólnego zagospodarowania lasów, poprawy ich jakości oraz zwiększania efektywności prowadzonej gospodarki leśnej,
- stymulowania zwiększania powierzchni lasów prywatnych przez zalesianie zbędnych dla produkcji rolnej gruntów stanowiących własność osób fizycznych oraz odsprzedaż rolnikom małych kompleksów lasów publicznych położonych wśród gruntów prywatnych,
- stosowania zachęt i ułatwień w komasacji lasów prywatnych,
- stworzenia warunków finansowych dla efektywnego wykupu lasów prywatnych przez państwo lub samorządy, w przypadku, gdy ich właściciele nie prowadzą w tych lasach racjonalnej gospodarki leśnej i nie są zainteresowani ich posiadaniem,

- *systemowego uregulowania zasad udzielania pozabudżetowych dotacji i pożyczek na poprawę gospodarki leśnej w lasach prywatnych ze szczególnym przeznaczeniem:*
 - *na regenerację drzewostanów uszkodzonych przez imisje, zanieczyszczenia oraz inne czynniki szkodotwórcze,*
 - *na działania prewencyjne z zakresu ochrony lasu,*
 - *na wspieranie obligatoryjnych zabiegów pielęgnacyjnych w lasach należących do gospodarstw rolnych o niskiej dochodowości z uwagi na zły stan lasu, a także w lasach, których właściciele utworzyli stowarzyszenia leśne,*
- *doskonalenia instrumentów finansowych związanych z zalesianiem gruntów porolnych oraz sprzyjających realizacji ekologicznych i społecznych funkcji lasu,*
- *doskonalenia gospodarki w lasach prywatnych przy pomocy wyspecjalizowanej służby leśnej sprawującej nadzór, ukształtowanej profesjonalnie i posiadającej umiejętności w prowadzeniu negocjacji i doradztwa,*
- *organizacji szkoleń z zakresu gospodarki leśnej,*
- *stworzenia banku danych o lasach nie stanowiących własności skarbu państwa.*

14. Doskonalenie prawodawstwa powinno m.in. zmierzać do:

- *rozwiązań systemowych zapewniających racjonalne wsparcie gospodarki w lasach publicznych i prywatnych różnymi mechanizmami ekonomicznymi i finansowymi na realizację innych funkcji ekologicznych i społecznych, a w lasach prywatnych nadto w zakresie działalności organizacyjnej (nadzór, tworzenie zrzeszeń i izb leśnych) oraz na wybrane cele gospodarcze (zalesienia, likwidacja skutków klęsk żywiołowych, przebudowa drzewostanów),*
- *rozszerzania i udoskonalania prawnych możliwości zrzeszania się prywatnych właścicieli lasów w celu wspólnego zagospodarowania lasów i wspólnego prezentowania swych interesów wobec organów samorządowych i rządowych,*
- *uregulowania zasad gospodarki zadrzewieniowej, jej finansowania oraz nadania odpowiedniej rangi zadrzewieniom jako istotnemu składnikowi krajobrazu,*
- *uregulowania systemowego trybu i zakresu rekompensat za szkody w lasach powodowane przez imisje zanieczyszczeń przemysłowych i zdarzenia klęskowe oraz finansowania działań na rzecz wzmocnienia funkcji ekologicznych pełnionych przez lasy różnych form własności,*
- *wprowadzenia systemu opłat za użytkowanie przez podmioty gospodarcze nieдрzewnych zasobów leśnych,*
- *wprowadzenia do polityki ekologicznej państwa w dłuższej perspektywie czasowej, zgodnie z systemem ekonomicznym państwa i tendencjami w Unii Europejskiej narzutu ekologicznego na ceny nośników energii i przeznaczenie części środków w ten sposób uzyskanych na wzrost asymilacji i akumulacji CO₂ w lasach i drewnie w celu przeciwdziałania efektowi cieplarnianemu, (zalesienia, zwiększenie biomasy roślinnej w lasach, ochrona substancji organicznej gleb, efektywniejsze i zwiększone wykorzystanie drewna w budownictwie),*
- *ustawowego podporządkowania zadań urzędzenia lasu organom centralnej administracji państwowej nadzorującej leśnictwo i powierzenia ich państwowej służbie planistyczno-prognostycznej,*
- *prawnego usytuowania leśnych kompleksów promocyjnych w systemie organizacyjnym Lasów Państwowych, jako obszarów funkcjonalnych o określonych celach ekologicznych, produkcyjnych i społecznych,*
- *dostosowania prawa łowieckiego do celów trwale zrównoważonej, wielofunkcyjnej gospodarki leśnej, a szczególnie potrzeb hodowli i ochrony lasu.*

15. Strategiczny Program Rządowy

- *Osiągnięcie przez leśnictwo celów ważnych dla całego państwa, do których należy zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego (zależnego od wielkości powierzchni lasów, ich trwałości i różnorodności oraz wszechstronnych walorów środowiskotwórczych lasów), a także celów ważnych dla zaspokajania oczekiwań społecznych wobec ciągłości świadczenia przez lasy różnorodnych użytków i usług, uzasadnia objęcie priorytetowych celów leśnictwa strategicznym programem rządowym.*
- *Strategiczny Program Rządowy dotyczyłby kształtowania przestrzeni leśnej kraju oraz integrował priorytetowe cele ekologiczne, produkcyjne i społeczne gospodarki leśnej, budował podstawy realizacji długotrwałej polityki leśnej państwa oraz stałby się na początku trzeciego tysiąclecia trwałym fundamentem przestrzennej struktury przyrodniczej kraju i warunków życia społeczeństwa.*
- *Charakterystyczny dla leśnictwa proces łączenia teorii z doświadczalnictwem i praktyką, komplementarność problematyki badawczej, ogromny terytorialnie i funkcjonalnie zakres wdrożeń uzasadniają dodatkowo stosowność wsparcia głównych zadań leśnictwa wynikających z polityki leśnej państwa strategicznym programem rządowym.*

V. Spodziewane efekty i harmonogram realizacji polityki leśnej

1. Spodziewane efekty

Dominujący udział Lasów Skarbu Państwa w strukturze własności leśnej stwarza szczególnie przychylne warunki do realizacji ekologicznych i społecznych funkcji lasu, które określone zostały jako priorytetowe w reformowaniu polityki leśnej państwa. Z uwagi na te właśnie funkcje transformacja systemu gospodarczego kraju nie osłabi leśnictwa państwowego, ale otworzy warunki do jego rozwoju racjonalizując aspekty produkcyjne a eliminując niebezpieczeństwo podporządkowania wielkości i struktury podaży drewna przemysłom drzewnym. Rozgraniczenie sfery działalności administracji państwowej od zarządzania gospodarstwem leśnym będzie jednak równocześnie gwarancją rozwoju naturalnych procesów rynkowych w leśnictwie.

Zaistnieją też warunki do częściowego skomercjalizowania także innych niż produkcyjne funkcji lasów.

W opisanych warunkach konsekwentna realizacja celów polityki leśnej zgodnej z ustaleniami europejskimi powinna zapewnić w perspektywie pierwszej połowy XXI wieku następujące korzyści:

- *poprawę stanu zasobów leśnych i trwałości lasu,*
- *zwiększenie lesistości kraju do 30% w roku 2020 i 33% po roku 2050, uporządkowanie granicy polno-leśnej z korzyścią dla wartości krajobrazu, funkcjonowania lasów i rolnictwa,*
- *zwiększenie właściwości retencyjnej lasów i złagodzenie deficytu wodnego w kraju oraz w ekosystemach leśnych,*
- *zwiększenie wielkości wiązania i akumulacji dwutlenku węgla o około 10% do roku 2020 i 20% w perspektywie drugiej połowy XXI wieku, tj. o 4,5 i 9 mln ton,*
- *poprawę klimatów lokalnych i ograniczenie procesów degradacyjnych w krajobrazie,*
- *zwiększenie zróżnicowania przyrodniczego lasów, w tym zwiększenie do roku 2050 udziału gatunków liściastych z 22 do 33%, udziału drzewostanów wielogatunkowych do 48% oraz wprowadzenie podszytów liściastych do drzewostanów sosnowych na siedliskach boru świeżego i boru mieszanego na obszarze 1 mln ha,*

- *zwiększenie roli lasów w strukturze ekologicznej kraju, przez ukształtowanie biologiczne obrzeży lasów i powiązanie kompleksów leśnych ekologicznymi korytarzami zadrzewień,*
- *pełne zwaloryzowanie zasobów przyrody leśnej i stworzenie warunków ich zachowania,*
- *zwiększenie zasobów drzewnych w lasach o około 15% do roku 2020 i 20% do 2050,*
- *zwiększenie w strukturze wiekowej drzewostanów udziału powierzchniowego drzewostanów ponad 80 letnich do 25%,*
- *zwiększenie możliwości rocznego pozyskania drewna (grubizny) z lasów wszystkich własności z obecnego poziomu 21 mln m³ do 24 mln m³ po roku 2010,*
- *wzrost racjonalnego pozyskania drewna z zadrzewień i plantacji drzew do 1,5 mln m³ rocznie,*
- *udoskonalenie procesu monitorowania, prognozowania stanów zasobów leśnych i planowania gospodarki nimi, w oparciu o nowoczesny bank danych o lasach różnej własności i nowoczesne technologie przetwarzania informacji,*
- *rozwój przestrzenny oraz poprawę gospodarczą i przyrodniczą lasów prywatnych przez powstanie zrzeszeń prywatnych właścicieli lasu, uruchomienie bodźców ekonomicznych oraz edukację,*
- *zachowanie licznych walorów lasu przez ukierunkowanie ruchu turystycznego i rekreacyjnego w lasach oraz ochronę bazy produkcyjnej runa leśnego,*
- *osiągnięcie względnej harmonii między różnymi kategoriami funkcji lasów,*
- *zwiększenie wiedzy społeczeństwa o lesie, jego ochronie i użytkowaniu.*

2. Harmonogram realizacji polityki leśnej państwa

Wyróżnia się trzy okresy jej tworzenia i realizacji:

- do roku 2000 zostaną zakończone programowe prace nad skompletowaniem opracowań wykonawczych do polityki leśnej państwa, która została zainicjowana Ustawą o Lasach w 1991 roku i opracowaniami pt.: Polska Polityka Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych (1994), Program Zwiększania Lesistości Polski (1995), Strategia Ochrony Leśnej Różnorodności Biologicznej (1996). M.in. opracowane zostaną: nowelizacja Ustawy o lasach, instrukcje i zasady leśne, Strategiczny Program Rządowy, Program leśnych kompleksów promocyjnych; uruchomiony zostanie system zadrzewień kraju, nastąpi wzrost zasilania celów polityki leśnej z funduszy specjalnych;
- do roku 2020 m.in. nastąpi zakończenie przekształceń leśnictwa surowcowego na wielofunkcyjne, nastąpi wzrost lesistości Polski do 30%, zakończony Program leśnych kompleksów promocyjnych i pełne jego wdrożenie w całych Lasach Państwowych, nastąpi poprawa zdrowotności lasów, systemowa ochrona różnorodności biologicznej i wzmożone przeciwdziałanie efektowi cieplarnianemu, nastąpi racjonalizacja gospodarki leśnej w lasach prywatnych, harmonizacja funkcji lasów, pełne systemowe zasilanie gospodarki leśnej środkami budżetowymi i z funduszy specjalnych;
- w perspektywie drugiej połowy XXI wieku osiągnięte zostaną wszystkie zaplanowane cele polityki leśnej, a wśród nich przekształcenia struktury gatunkowej lasów i efektywny udział lasów w regulacji klimatu, gospodarki wodnej oraz zachowania ojczyściej przyrody.

ANEKSY:

1. Stan lasów polskich
2. Polska polityka kompleksowej ochrony zasobów leśnych
3. Międzynarodowe uwarunkowania dla polityki leśnej Polski
4. Słowniczek

Aneks 1

STAN LASÓW POLSKICH

Lasy zajmują w naszym kraju powierzchnię 8756148 ha (grudzień 1995). Lesistość kraju w ciągu ostatnich 50 lat stale rośnie i wynosi 28,0%. Lesistość województw zawiera się w przedziale 12,0% (woj. płockie) - 48,6% (woj. zielonogórskie). Na 1 mieszkańca kraju przypada 0,22 ha powierzchni lasu.

Największą częścią lasów Polski zarządzają Lasy Państwowe - 78,4% a 1,8% znajduje się w parkach narodowych.

Lasy prywatne stanowią 17,1% powierzchni lasów kraju, jednak ich udział w centralnej i wschodniej części kraju jest znacznie wyższy, gdzie w wielu województwach o niskiej lesistości udział lasów prywatnych wynosi 30-60% powierzchni lasów: (woj. siedleckie: lesistość 21,1% - lasy prywatne 59% powierzchni leśnej, łomżyńskie odpowiednio: 20,3% - 56%, lubelskie: 15,9% - 50%, bialsko-podlaskie: 22,1% - 42%, sieradzkie: 19,5% - 38%, radomskie: 21,8% - 37%, ciechanowskie: 16,6% - 36%, skierniewickie 13,2% - 32%). Udział lasów gminnych w strukturze własności leśnej wynosi 0,9%, lasów w Zasobie Własności Rolnej Skarbu Państwa i byłego Państwowego Funduszu Ziemi 1,1% oraz w pozostałych jednostkach 0,7%.

Zdecydowana większość lasów kraju występuje na siedliskach borowych (63,1%). Typowe dla warunków Polski siedliska borów świeżych zajmują 29,7%, borów mieszanych 29,6%, lasów mieszanych 18,4%. W drzewostanach dominują gatunki iglaste (77,9%), wśród których największy udział ma sosna (69,4%). Udział gatunków liściastych w składzie drzewostanów ostatnich dekadach wzrósł z 13 do 22,1%. Nadal aktualnym problemem pozostaje nadmiernie uproszczona struktura biologiczna drzewostanów i duży udział drzewostanów o składzie gatunkowym niezgodnym z siedliskiem, co wynika z preferowania w przeszłości monokultur w odnawianiu lasów. Średni wiek drzewostanów wynosi w Lasach Państwowych 55 lat, w lasach prywatnych 36 lat. Zasoby drzewne w lasach wynoszą 1526,0 mln m³ (czyli dwukrotnie więcej niż w 1956 roku), a na 1 ha przypada średnio 172 m³, a w Lasach Państwowych 195 m³.

W Lasach Państwowych pozyskuje się obecnie 18-19 mln m³ drewna grubego, a w pozostałych lasach około 2 mln m³.

Ogólny stan zdrowotny lasów budzi obawy, mimo że ostatnio nastąpiła jego poprawa. Lasom zagrażają choroby i szkodniki, niekorzystne zjawiska klimatyczne, pożary oraz skażenia powietrza. Lokalnie zagrożenia te doprowadziły do obumierania lasów i stanu kłęski ekologicznej (Sudety). Udział uszkodzonych drzew, zarówno liściastych i iglastych, przekroczył 50%.

Wskutek silnych wylesień w ubiegłych wiekach oraz bardzo rozproszonych zalesień powojennych polskie lasy są silnie rozdrobnione i izolowane przestrzennie. Lasy państwowe składają się 28 tys. kompleksów leśnych, z których ponad 6 tys. nie przekracza 5 ha powierzchni. Przeciętna wielkość prywatnego gospodarstwa leśnego nie przekracza 1 ha. Gospodarstwo tej wielkości często stanowi kilka oddzielnych działek.

Blisko połowa lasów państwowych (48, %) z racji spełniania funkcji pozaprodukcyjnych ma status lasów ochronnych. Są to lasy chroniące glebę przed erozją, wody przed nadmiernym spływem i zanieczyszczeniem, lasy uszkodzone przez przemysł, stanowiące ostoję zwierząt podlegających ochronie gatunkowej, ważne dla bezpieczeństwa kraju, otaczające duże aglomeracje, sanatoria i uzdrowiska, lasy doświadczalne i masowego wypoczynku.

Lasy stanowią podstawowe elementy krajowego systemu obszarów chronionych. Tereny leśne w parkach narodowych stanowią 62,8%, w rezerwach przyrody 65,9%, a w parkach krajobrazowych 55,1%.

W Lasach Państwowych znajduje się 849 rezerwatów obejmujących 66,4 tys. ha lasów, około 1740 stref ochronnych wokół stanowisk rzadkich zwierząt chronionych na powierzchni 54,5 tys. ha oraz około 3800 użytków ekologicznych o powierzchni około 14 tys. ha.

Wśród lasów różnej kategorii własności, negatywnie wyróżniają się lasy prywatne, charakteryzujące się:

- bardzo silnym rozdrobnieniem działek i kompleksów leśnych,
- słabym poziomem zagospodarowania,
- niską zasobnością drzewostanów (55% poziomu średniej zasobności lasów państwowych)
- niskim przeciętnym wiekiem drzewostanów (36 lat w porównaniu z 55 lat w lasach państwowych),
- niskim poziomem pozyskania surowca drzewnego z jednostki powierzchni lasu (ok. 40% poziomu pozyskania w lasach państwowych),
- niskim poziomem formalnej realizacji funkcji ochronnych (brak lub sporadycznie wyznaczone w lasach prywatnych lasy ochronne, rezerwaty przyrody, strefy ochronne zwierząt chronionych).

Aneks 2

POLSKA POLITYKA KOMPLEKSOWEJ OCHRONY ZASOBÓW LEŚNYCH (Informacja)

Polska, jako sygnatariusz rezolucji programowych Paneuropejskich Konferencji Ministerialnych dotyczących zasad ochrony lasów, a szczególnie rezolucji o trwałym gospodarowaniu lasami oraz rezolucji o ochronie różnorodności biologicznej lasów uznała, że wielkie możliwości rozszerzenia zakresu zadań zrównoważonego leśnictwa występują w obszarze ochrony przyrody i ekosystemów leśnych.

Opracowany został program "Polskiej Polityki Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych" a także opracowano kryteria i indykatory trwałego i zrównoważonego rozwoju lasów dostosowane do specyfiki polskiego leśnictwa.

"Polska Polityka Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych" oparta jest na następujących przesłankach:

- *populacja mieszkańców naszego kraju będzie wzrastać szybciej od wzrostu powierzchni lasów, co wywoła wzrost nacisku na zasoby leśne i funkcje lasów,*
- *wzrastać będzie zapotrzebowanie na drewno jako przyjazne człowiekowi tworzywo ekologiczne warunkujące istnienie cywilizacji,*
- *zmieniać się będzie, w sposób bliżej nieokreślony, stan środowiska przyrodniczego a zwłaszcza klimat, utrzymywać się będą różnorodne skażenia ekosystemów, co może wywołać wystąpienie nacisków selekcyjnych na organizmy leśne, które będą reagować migracjami lub nieprzewidywanymi zmianami liczebności i przegrupowaniami w strukturze biocenoz,*
- *postępować będzie pogłębianie zagrożenia wielu gatunków, a szczególnie tych, które są związane ze środowiskami naturalnymi,*
- *koniecznym stanie się przygotowanie ekosystemów leśnych do egzystencji w środowisku zmiennym i zmieniającym się oraz zachowanie największej liczby miejscowych gatunków.*

Obecne i spodziewane zagrożenia lasu oraz wzrastające wymagania społeczeństw wobec wszystkich jego funkcji powodują konieczność dostosowania lub zastąpienia dotychczasowych koncepcji gospodarczych i ochronnych oraz stosowanych w leśnictwie technologii. Istnieje zatem potrzeba i możliwość zwiększania na drodze gospodarczej przyrodniczych wartości lasu i doskonalenia polityki leśnej zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju.

Polityka ta obejmuje 3 główne komponenty:

A - technologiczny, B - edukacyjny i C – badawczy oraz trzy horyzonty czasowe: bieżący do roku 2000, perspektywny do roku 2020 i długofalowy do roku 2050.

A. Komponent technologiczny

Obejmuje działania na rzecz ochrony różnorodności biologicznej (ochrony przyrody) oraz promocji bezpieczniejszych niż dotąd technik prac leśnych. Działania te mają na celu umożliwienie kierowania gospodarką leśną w pełnej zgodności z postulatami ochrony przyrody.

Cel ten będzie osiągniany przez:

- *zachowanie ekosystemów leśnych w stanie zbliżonym do naturalnego,*
- *restytucję obecnie zniekształconych i zdegradowanych ekosystemów leśnych,*

- *ochronę różnorodności biocenoz leśnych,*
- *wzmacnianie korzystnego wpływu lasów na środowisko przyrodnicze oraz harmonizowanie społecznego i gospodarczego rozwoju kraju z racjonalną ochroną i wykorzystaniem zasobów leśnych.*

Podstawowy dokument planistyczny gospodarki leśnej - plan urządzenia lasu danego nadleśnictwa - uzupełniony zostanie programem ochrony przyrody zawierającym:

- *ocenę stanu przyrody (ekosystemów) i plan jej ochrony,*
- *zalecenia bezpiecznych środowiskowo technologii prac leśnych,*
- *plan restytucji zasobów leśnych stosownie do potencjału siedliska,*
- *plan biologicznej regeneracji gleb zdegradowanych.*

W programie ochrony ekosystemów i bezpiecznych technologii szczególna uwaga zostanie poświęcona:

- *zachowaniu w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtworzeniu śródleśnych zbiorników i cieków wodnych i ich zabudowie biologicznej, a także restytucji lub ochronie lasów łęgowych i wilgotnych,*
- *zachowaniu w stanie naturalnym biocenoz tzw. użytków ekologicznych - śródleśnych bagien, trzęsawisk, mszarów, torfowisk, wrzosowisk, wydm, gołoborzy, wychodni skalnych, polan, hał, połonin i innych gruntów leśnych nie podlegających zalesieniu, a wymagających ochrony,*
- *zakończeniu opracowań glebowo-siedliskowych na całym obszarze Lasów Państwowych,*
- *biologicznej zabudowie obrzeży lasów i linii podziału powierzchniowego kompleksów leśnych,*
- *ochronie gleb leśnych, a szczególnie kumulacji i ochronie jej substancji organicznej m.in. przez pozostawianie w zdrowych drzewostanach drobnych gałęzi i posuszu jałowego, drzew leżących bez wartości gospodarczej,*
- *wprowadzaniu w czasie uprawy gleby, np. na zalesianych gruntach porolnych, rozdrobnionej kory i trocin,*
- *pozostawianiu w każdym drzewostanie, przewidzianym do odnowienia przez użytkowanie rębne, części starych drzew (od 5 do 10%) do ich fizjologicznej starości lub biologicznej śmierci, w tym drzew dziuplastych i martwych - jako siedlisk licznych gatunków biocenoz leśnych,*
- *rozszerzeniu zakresu pielęgnacji biocenoz i siedlisk przez intensywne wprowadzanie do drzewostanów sosnowych dolnych warstw zbudowanych z rodzimych gatunków liściastych drzew i krzewów, a także wzbogacanie biocenoz leśnych nektarodajnymi gatunkami roślin zielnych,*
- *rozszerzaniu działań szczegółowych dla ochrony i protekcji szczególnie cennych (kluczowych lub rzadkich) komponentów biocenoz (zwłaszcza ptaków, mrówek, runa, gatunków chronionych prawem),*
- *odejściu (wszędzie tam, gdzie możliwe jest uzyskanie odnowienia naturalnego) od zrębów zupełnych na rzecz rębni udoskonalonych,*
- *tam, gdzie zręby zupełne są nieodzowne ograniczona zostanie ich szerokość do 30-60 m i wielkość do 4 ha z pozostawieniem nasienników w formie grup i kęp wraz z podszytem, podrostem i runem oraz kęp drzew domieszkowych w celu wzbogacenia różnorodności, złożoności i estetyki przestrzeni leśnej. Nastąpi odejście od prostych linii zrębowych,*
- *w drzewostanach unikalnych pod względem przyrodniczym, celem nadrzędnym gospodarki leśnej staje się ochrona różnorodności i złożoności biologicznej a pozyskanie drewna jej ubocznym efektem wymuszonym pielęgnacją lasu i jego stanem sanitarnym,*

- *przy pozyskaniu drewna stosowane będą techniki przyjazne dla środowiska leśnego, polegające na prowadzeniu prac w sposób ograniczający do minimum uszkodzenia pozostających składników lasu. Można to osiągnąć przez wyrób sortymentów w drzewostanie i wywóz wstępny (zrywka) ciągnikami nasiębiernymi po odpowiednio zaplanowanych szlakach zrywkowych, odchodzeniem od ciężkiego sprzętu transportowego, a w lasach szczególnej wartości przyrodniczej z zastosowaniem sprzężaju konnego i specjalistycznych urządzeń,*
- *dla poprawy jakości sadzonek preferowane będą małe szkółki śródleśne i podokapowe, a w szkółkach centralnych ograniczona zostanie powierzchnia kwater produkcyjnych na rzecz pasów ochronnych utworzonych z krzewów i drzew,*
- *w pielęgnacji sadzonek w szkółkach ograniczone będzie stosowanie środków chemicznych i zwiększone nawożenie organiczne, mikoryzacja, rewitalizacja mikrobiologiczna gleb oraz wykorzystanie roślin zielnych o szczególnych właściwościach oddziaływania na szkodniki, np. nicienie lub stosowanie fitoncydów,*
- *przy sztucznym odnowieniu zasobów lub uzupełnianiu samosiewów zalecane będzie wzbogacanie składu gatunkowego, form mieszania gatunków w dostosowaniu do naturalnej mozaikowości siedlisk,*
- *przy zalesianiu gruntów porolnych i nieużytków wykorzystywane będą istniejące zadrzewienia, pozostawiane oczka wodne, bagienka, oraz wykorzystywane wszelkie różnicowanie siedliskowe do urozmaicenia gatunkowych upraw leśnych, w uzasadnionych przypadkach wykorzystana będzie sukcesja naturalna bez wpływu człowieka.*

Wymienione cele będą wprowadzone w życie w wyniku bieżących decyzji gospodarczych Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych i w perspektywie roku 2000, do kiedy ulegną zmianie treści i wydane nowe zasady hodowli lasu, instrukcje urządzania lasu, instrukcje ochrony lasu i inne przepisy pogłębiające ekologizację gospodarki leśnej.

Aczkolwiek zasady omawianego programu PPKOZL będą wprowadzane w życie na obszarze Lasów Państwowych w całym kraju, to z powodów merytorycznych i finansowych w najpełniejszym wymiarze w wyznaczonych 10 kompleksach leśnych stanowiących 7% ogólnej powierzchni LP, a reprezentujących różne warunki przyrodnicze w tzw. Leśnych Kompleksach Promocyjnych. Docelowo (do roku 1999) przewiduje się powstanie około 20 LKP. W 1994 i 1995 r. powołano ich 7 a w 1996 r. - 3. Są to: Puszcza Bukowa, Puszcza Białowieska, Lasy Darżlubskie, część Borów Tucholskich, Lasy Włocławsko-Gostynińskie, Lasy Janowskie, Puszcza Kozienicka, Lasy Rychtałskie, część Borów Zielonogórskich i Beskidu Śląskiego.

Każdy tzw. Leśny Kompleks Promocyjny (LKP) grupujący kilka nadleśnictw zostanie zwaloryzowany przyrodniczo i będzie stanowić ważne ogniwo w systemie ekologicznym kraju.

LKP, prowadzone zgodnie z wymogami wszechstronnej ochrony przyrody, będą miejscem przekazywania doświadczeń szerszym kręgom zawodowym leśników oraz będą służyć edukacji ekologicznej społeczeństwa i współpracy ze społeczeństwem.

W tym celu w LKP organizowane będą izby edukacji przyrodniczo-leśnej, ścieżki dydaktyczne, wydawane materiały informacyjne. Większa uwaga będzie też skierowana na turystyczno-rekreacyjne zagospodarowanie lasu.

LKP będą dostępne do badań przyrodniczo-leśnych, a w celu właściwego określenia ich funkcji w skład Komisji Techniczno-Gospodarczych wchodzić będą przedstawiciele nauk leśnych i przyrodniczych, stowarzyszeń naukowo-technicznych, działacze ochrony przyrody i ruchów ekologicznych.

Ocenę realizacji zasad postępowania ochronnego i gospodarczego w LKP sprawować będą Rady Społeczno-Naukowe LKP.

Pierwszym LKP w Polsce stał się Kompleks Lasów Państwowych "Puszcza Białowieska", dla której zasady hodowlano-ochronne zostały zatwierdzone decyzją Ministra OŚZNiL z dnia 8 listopada 1994 r. LKP Puszcza Białowieska, jako obiekt zarządzany zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju o szczególnie wystrzonych zasadach ochrony.

B. Komponent edukacyjny

Uznaje się za priorytetowy, a to z uwagi na potrzebę przygotowania służb leśnych LP i PN do podjęcia nowych zadań i przyrodniczego doskonalenia zadań już wykonywanych. W jego ramach planuje się:

1. utworzenie "Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej";
2. opracowanie programów edukacyjnych:
 - a) dla służb inżynierskich leśnictwa, w zakresie parków narodowych, administracji państwowej, szkolnictwa, dotyczących:
 - prosozologicznego modelu gospodarki leśnej,
 - ochrony różnorodności i złożoności biologicznej w lasach,
 - systemów informacji przestrzennej (GIS) i teledetekcji w ochronie i planowaniu przestrzeni leśnej,
 - b) dla potrzeb kształcenia dyplomowego w zakresie "ochrony zasobów leśnych",
 - c) dla poziomu "poniżej" inżynierskiego w zakresie ogólnie ekologicznym i ze szczególnym uwzględnieniem ochrony przyrody w lasach;
3. działalność wydawniczą w zakresie ochrony przyrody w lasach obejmującą zestawy podręczników, materiałów szkoleniowych, czasopism popularno-naukowych przeznaczonych dla młodzieży szkolnej i innych odbiorców;
4. podjęcie działalności edukacyjnej równoległe z tworzeniem Centrum, przy czym w pierwszej kolejności przeszkoleni zostaliby pracownicy Biur Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Inspekcji Leśnej oraz centralna kadra kierownicza.

C. Program badawczy

Miałby za zadanie wspieranie programu bezpiecznych środowiskowo technologii i tworzenie podstaw prosozologicznego modelu gospodarki leśnej w warunkach niepewności i zmian w środowisku globalnym. Byłby to program uwzględniający następujące cele:

1. doskonalenie analizy spodziewanej skali zmienności;
2. poznanie ryzyka ekologicznego, mechanizmów, skali oraz intensywności oddziaływania różnych sposobów zagospodarowania lasu na przyrodniczo cenne elementy biocenoz leśnych;
3. wypracowanie podstaw prosozologicznego modelu gospodarki leśnej, w tym:
 - wytyczenie zasad gospodarki leśnej o zredukowanej skali eksploatacji siedlisk i bezpiecznych dla środowiska technologiach opartych na zasadach inżynierii ekologicznej,
 - zastąpienie metod urządzania lasu metodami urządzania ekosystemów z uwzględnieniem ich funkcji ogólnie przyrodniczych i krajobrazowych,
 - doskonalenie analizy skutków przyrodniczych i ekonomicznych proponowanych zmian systemów zagospodarowania i użytkowania lasu,
 - opracowanie podstaw teoretycznych dla znowelizowania zasad, wytycznych i norm w zakresie urządzania, hodowli, ochrony i użytkowania lasu;
4. podjęcie prac badawczych nad probabilistycznym modelem lasu jako teoretyczną podstawą zmian dotychczasowych sposobów zagospodarowania i metod regulacji, przy zapewnieniu trwałości lasów.

Konsekwencją ustanowienia PPKOZL oraz LKP będzie:

- opracowanie odpowiednich zarządzeń i instrukcji wdrożeniowych,
- ciągle kształcenie kadry leśnej w duchu zrównoważonej gospodarki leśnej,

- opracowanie i podjęcie programu badawczego,
- uruchomienie odpowiednich dodatkowych, pozabudżetowych środków,
- przyjęcie rządowego programu zwiększania lesistości Polski.

Efektom Programu Polskiej Polityki Kompleksowej Ochrony Zasobów Leśnych stanie się:

- przystosowanie lasu do zmieniających się warunków ryzyka ekologicznego i przeciwdziałania zmianom (ochrona klimatu),
 - przeciwdziałanie degradacji i ochrona gatunków wrażliwych (ochrona różnorodności biologicznej),
 - przedstawianie gospodarki leśnej na prosozologiczną i udowodnienie możliwości koegzystencji gospodarki leśnej i zasobów przyrody (promocja zrównoważonego rozwoju),
 - wiązanie lasów i leśnictwa z rozwojem przestrzennym kraju - i odwrotnie (wzrost lesistości, kształtowanie granicy rolno-leśnej, konstruowanie tzw. rusztu ekologicznego kraju).
 - przygotowanie kadr leśnictwa do realizacji programu i jego "obudowa" w niezbędne wydawnictwa, w tym nowe zasady techniczno-leśne.

Aneks 3

MIĘDZYNARODOWE UWARUNKOWANIA DLA POLITYKI LEŚNEJ POLSKI

1. W wielu krajach, przychylając się do opinii ekspertów i postanowień konferencji stron, opracowuje się i wprowadza w życie plany zmierzające do zapewnienia trwałej wielofunkcyjności lasów z przewagą funkcji ochronnych. Tendencjom tym towarzyszą uregulowania prawne obowiązujące w skali globalnej lub regionalnej w gospodarce leśnej. Największy wpływ na zrównoważone wykorzystanie zasobów leśnych w skali Ziemi mają obecnie:

- **Konwencja o różnorodności biologicznej (CBD)** ustanowiona w Rio de Janeiro w 1992 r., w 1995 roku ratyfikowana przez Polskę. Nakłada ona na strony odpowiedzialność za zachowanie różnorodności genowej, gatunkowej i ekosystemowej i zobowiązuje - z zachowaniem suwerenności państw - do racjonalnego użytkowania zasobów biologicznych.

- **Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa błotnego** z 1972 r. (znana jako Konwencja Ramsarska i odnosząca się także do lasów bagiennych).

- **Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (WHC)** z 1972 r. nakładająca na strony m.in. obowiązek ochrony szczególnie cennych puszczy.

- **Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu (FCCC)** z 1992 r. dotycząca m.in. redukcji gazów cieplarnianych, w czym wielką rolę winna spełniać gospodarka leśna, przede wszystkim przez zachowanie i powiększanie obszarów leśnych oraz ochronę materii organicznej.

- **Konwencja o ochronie dzikiej fauny i flory europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych** z 1979 r. (znana jako Konwencja Berneńska).

Polska jest stroną wszystkich wymienionych konwencji.

2. Obok konwencji funkcjonują porozumienia niezobowiązujące, czyli tzw. "miękkie prawo". Do najważniejszych należą:

- **Zasady Leśne** z 1992 r. przyjęte przez UNCED na Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro, wzywające do stosowania zasad zrównoważonego rozwoju i racjonalnego wykorzystania zasobów leśnych oraz także przejrzysty:

- **Rozdział 11 Agendy 21** poświęcony programowi ochrony lasów, który postuluje zachowanie różnorodnych funkcji wszystkich typów lasów: - wzmaganie ochrony i trwałego zagospodarowania wszystkich lasów oraz zalesienia,- promowanie efektywnego wykorzystywania dóbr i usług świadczonych przez las,- wzmaganie inwentaryzacji i programowania zasobów leśnych i handlu drewnem;

- **Deklaracje Konferencji Ministrów Leśnictwa państw europejskich w Strasburgu (1990) i Helsinkach (1993)** sformułowały współczesną koncepcję trwałego rozwoju lasów i leśnictwa, wyrażającą się w 6 kryteriach:

- zachowania i wzmaganie udziału lasów w globalnym bilansie węgla,
- utrzymania zdrowia i żywotności ekosystemów leśnych,
- utrzymania produkcyjnej zasobności lasów,
- zachowania biologicznej różnorodności lasów,
- ochrony zasobów glebowych i wodnych w lasach,

- *utrzymania i wzmocnienia długofalowych i wielostronnych korzyści społeczno-ekonomicznych płynących z lasów.*

3. Liczne inicjatywy międzynarodowe, a szczególnie:

- **Konferencja ekspertów i ministrów leśnictwa FAO (Rzym 1995),**
- **III Konferencja Trwałego rozwoju ONZ (Nowy York 1995),**

doprowadziły do powołania Międzynarodowego Panelu d/s Polityki Leśnej, który rozpatruje możliwości prawnego utrwalenia międzynarodowych zasad polityki leśnej, w tym certyfikacji gospodarstw leśnych i obrotu drewnem. Dokumentem takim mogłaby być Konwencja o Lasach.

4. Polska czynnie uczestniczy we wszystkich międzynarodowych debatach na temat polityki leśnej, a szczególnie winna rozwijać współpracę z następującymi międzynarodowymi organizacjami:

- **Komisją Trwałego Rozwoju ONZ,**
- **Bankiem Światowym oraz Środowiskowym Funduszem Powierniczym (GEF),**
- **Unią Europejską i jej agendami zajmującymi się leśnictwem (zalesienia), ochroną przyrody (ECNC), funduszami (Phare),**
- **Europejską Komisją Leśną FAO (stan zasobów leśnych),**
- **Komitetem Drzewnym EKG/FAO (certyfikacja produktów leśnych),**
- **Międzynarodową Unią Leśnych Organizacji Badawczych (IUFRO) (w zakresie nauki, badań i edukacji leśnej),**
- **Komitetem III Paneuropejskiej Konferencji Ministerialnej nt. Ochrony Lasu (Lizbona 1998) (członkostwo Komitetu, zaangażowanie w proces harmonizacji kryteriów i wskaźników trwałego rozwoju lasów i leśnictwa).**

Aneks 4

SŁOWNICZEK

Cykl produkcji leśnej - okres upływający od zainicjowania rozwoju lasu do osiągnięcia produktu gotowego (plonu) do wykorzystania.

Drzewostan - podstawowa jednostka podziału przestrzennego lasu, wydzielona na podstawie przyjętego kryterium przyrodniczego i gospodarczego dla potrzeb ewidencji, planowania i realizacji zabiegów gospodarczych w lesie.

Ekosystem leśny - jednostka synekologiczna reprezentowana przez względnie jednorodny płat lasu, w obrębie którego siedlisko, świat roślin i zwierząt pozostają ze sobą w stosunkach wzajemnych zależności, tworząc układ ekologiczny dynamicznie utrzymujący się jako całość.

Ekoton polno-leśny - (strefa ekotonowa) zagospodarowane w specjalny sposób obrzeże lasu na styku z powierzchnią otwartą (pole uprawne, zbiornik wodny itp.), mające zapobiegać niekorzystnym zmianom lasu, np. degradacji gleby, zmniejszającej się retencji wody lub zniekształceniom różnych zespołów roślinnych i zwierzęcych.

Etat użytkowania lasu - optymalna z punktu widzenia trwałości, zachowania i stabilności lasu miąższość grubizny netto drewna możliwego do pozyskania w okresie obowiązywania planu urządzenia lasu (zwykle 10-letnim) w nadleśnictwie.

Funkcje lasu - dostarczane przez las użyteczności w formie dóbr i korzyści produkcyjnych oraz świadczeń i usług ochronnych i społecznych.

Las - 1) najbardziej złożony ekosystem lądowy, w którym współżyją tworząc biocenozę różne organizmy roślinne i zwierzęce. Las wyróżnia się wybitnym udziałem drzew rosnących w zwarciu i odgrywających w nim rolę głównych edyfikatorów; 2) według ustawy o lasach z 1991 roku, las oznacza grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi), drzewami i krzewami oraz runem leśnym lub przejściowo jej pozbawiony (przeznaczony do produkcji leśnej lub stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo wpisany do rejestru zabytków) związany z gospodarką leśną.

Leśne użytki niedrzewne - różne dobra materialne o pochodzeniu roślinnym (żywice, kora, cetyna, listowie, owoce leśne, owocniki grzybów jadalnych, zioła lecznicze i przemysłowe itp.), zwierzęcym (zwierzyna, skóry i inne produkty łowiectwa, produkty pszczelarstwa leśnego itp.) oraz kopalnianym (torf, piasek, żwir itp.).

Monitoring lasu - systematyczne zbieranie informacji o stanie środowiska leśnego i stanie zdrowotnym drzewostanów w celu określenia przestrzennego zróżnicowania stanu uszkodzeń lasów, określenia kierunków i dynamiki zmian stanu uszkodzeń, ustalenia związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy stanem zdrowotnym drzewostanów a czynnikami środowiska, określenia reakcji ekosystemów leśnych na zróżnicowaną dozę zanieczyszczeń powietrza w różnych warunkach ekologicznych.

Odnowienie lasu - naturalne lub sztuczne wprowadzenie kolejnego pokolenia lasu na miejsce drzewostanu wyciętego w toku normalnego użytkowania lub po zniszczeniu przez klęski żywiołowe, choroby, owady.

Plantacje leśne - powierzchnie obsadzone drzewami leśnymi lub nieleśnymi odznaczającymi się szybkim przyrostem oraz dużą wydajnością surowca drzewnego, intensywnie zagospodarowane w celu skrócenia cyklu produkcji leśnej.

Przejściowe (zastępcze) zbiorowisko leśne - zgrupowanie drzew mające charakter zadrzewień na terenach zdegradowanych przez działalność człowieka i nie nadających się w obecnym stanie do uprawy lasu.

Regeneracja lasu - przebudowa drzewostanów zniszczonych lub zaniedbanych pod względem pielęgnacyjnym w celu odtworzenia ich struktury i właściwości funkcjonalnych.

Rehabilitacja lasu - stosowanie różnego rodzaju zabiegów fito- i zoomelioracyjnych mających na celu nadawanie istniejącym zbiorowiskom drzewiastym (najczęściej monokulturom sosny zwyczajnej, rosnącym na gruntach porolnych) cech ekosystemu leśnego.

Restytucja lasu - wprowadzenie drzewostanów na obszary będące po długim okresie w użytkowaniu nieleśnym, np. pod uprawami rolnymi.

Różnorodność biologiczna - różnorodność form życia na Ziemi lub na danym jej obszarze (kraj, region) rozpatrywana zazwyczaj na trzech poziomach organizacji przyrody jako: 1) różnorodność gatunkowa, czyli różnorodność gatunków, 2) różnorodność ekologiczna, czyli różnorodność typów zgrupowań, jakie te gatunki tworzą, 3) różnorodność genetyczna, czyli różnorodność genów (alleli składających się na pulę genetyczną populacji gatunków). Różnorodność biologiczna na świecie podlega ochronie na mocy konwencji ONZ z 1992 r.

Zadrzewienia i zakrzewienia - pojedyncze drzewa i krzewy lub ich zgrupowania poza lasem i obszarami miejskimi pełniące funkcje ekologiczne i estetyczne a także produkcyjne przez dostarczanie surowca drzewnego, owoców itp.

Zasoby drzewne - łączna miąższość drzew lasu, najczęściej utożsamiana z pomierzoną (oszacowaną) objętością grubizny drzewostanów.

Zasoby leśne - ogół składników lasu możliwych do określenia ilościowego obejmujący elementy biocenozy a szczególnie drzewostany, runo i zwierzyńcę oraz składniki biotopu - glebę i wodę.

Zrównoważona wielofunkcyjna gospodarka leśna - działalność zmierzająca do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania teraz i w przyszłości wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów.